

Tadqiqot **uz**

ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

2020

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

conferences.uz

No 21
31 октябрь

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 21-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
12-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
21-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-12**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
21-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-12**

ТОШКЕНТ-2020

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2020]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 21-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 31 октябрь 2020 йил. - Тошкент: Tadqiqot, 2020. - 9 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишиланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илфор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фаргона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманганд мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

PhD Шакирова Шоҳида Юсуповна (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги "Оила" илмий-амалий тадқиқот маркази)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Воҳидова Меҳри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт универсиети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобоҳонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариев Турсун Ҳуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чариев Турсун Ҳуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманган мухандислик-курилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманган мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содикович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаптириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содикович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаптириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаҳхоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдор.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

**МАДАНИЯТ ВА САНЪАТ СОҲАЛАРИНИ
РИВОЖЛАНТИРИШ**

1. Boboyeva Ra’no Axmatovna	
O‘ZBEK MILLIY HUNARMANDCHILIGI SAN’ATI TARIXI VA UNING	
RIVOJLANISHI	7

МАДАНИЯТ ВА САНЪАТ СОҲАЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ

O'ZBEK MILLIY HUNARMANDCHILIGI SAN'ATI TARIXI VA UNING RIVOJLANISHI

*Boboyeva Ra'no Axmatovna
Toshkent viloyati Chirchiq shahar
18- maktab texnologiya fani o'qituvchisi
Tel: 90-111-77-48 Boboyeva
Ra'no 828 @gmail.com*

Annotasiya: Bu maqola orqali o'zbek milliy hunarmandchiligi san'ati tarixi , rivojlanishi , bugungi kundagi ahamiyati aks etgan.O'quvchilar qalbida o'zbek milliy hunarmandchiligining go'zal namunasi bo'lmish kashtadozlikka qiziqish uyg'onsa ajab emas.

Kalit so'zlar: kirpitch, so'zana, zardevor, gulko'rpa, choyshab.

Mustaqillika erishgan kunimizdan o'zligimizni qayta tiklash va mustahkamlashga qaratildi. Ayniqsa mamlakatimiz ertasi bo'lgan yoshlarimizda bunday muqaddas his- tuyg'uni shakllantirishimizda urf- odad va an'analarimiz bilan bir o'rinda milliy hunarmandchiligidan ham muhim o'rinn tutadi. Ozbek milliy kashtado'zlik xalq hunarmandchilik san'atining eng qadimiy turlaridan bo'lib, u xalqning o'z turmush-tarzini go'zal qilish istagi natijasida yuzaga kelgan. O'zbek kashtachiligi iqlimi , tabiiy muhit bilan bog'liq holda barcha kasb- hunarlar bilan birgalikda rivoj topgan.

Kashta – (Fors- chizilgan , tortilgan) –amaliy bezak san'atining keng tarqalgan turi hisoblanadi. Ignar bilan tikib tushurilgan gul , tasvir naqsh matoga tushirib tikiladi. Kashta tikish turli usullarda avvaldan andoza yordamida tushirilgan gul naqsh asosida , ba'zan matodan iplari sug'urilib tayyorlangan asosda sanama uslubida bajariladi. Kashta choklari , kashta tikish uslublari qadimdan shakllanib kelgan va bugungi kunda bir qancha kashta tikish uchun choklar shakllangan. Kashta kiyimlar va buyumlarni bezashda hamda ro'zg'or bezak buyumlari tayyorlashda qadimdan qo'llaniladi. Kashtado'zlikda tabiatdan rang olish jarayoni vjudga kelgan. Bunda yong'oq daraxti barglaridan jiggarrang olingan. Yongoqni po'stlogidan esa qirmizi rang olingan.Iplarni boyashda piyoz po'chogi qizg'ish – sariq rang hosil qilingan. Piyoz qaynatilib rangi chiqgach esa iplar bo'yagan. Lavlagi po'chogidan esa qizil- siyohrang olingan. Bu rang juda o'ziga hos hisoblangan. Limon po'chog'idan esa och- sarg'ish rang olingan. Apelsin po'chog'idan esa och- pushti ranglar hosil qilingan. Qizil sabzini qaynatib to'q sariq ranglar olingan. Tabiatdan olingan ranglar shunisi bilan ajralib turadiki, ular hech qachon sifatini yo'qotmaydi , rangini o'zgartirmaydi, oradan vaqt o'tishi bilan o'z asl sifatini yo'qotmaydi. Shuning uchun qadimgi topilgan namunalar ham juda yaxsh saqlangan holda topilgan. Kashtachilikda turli gul va geometrik shakllardan foydalanilgan. Turli gullarni tikish jarayonida bir gul naqshni chetini tikmay chala qoldirishgan. Bu esa o'z ramziy ma'noga ega bo'lib , yani kelajakda farzandlarim bu naqshni davom ettirsin mazmuniga ega bo'lgan. Kashta gullarini yaratishda naturaga qarab chizib olinadi, keyin uni naqshdor ko'rinishga olib keladi. Naqsh bilan amaliy san'at buyumlari bezatiladi, shuning uchun u buyumning ajralmas qismi bo'lib , o'sha buyumning shakliga vazifasiga va qanday gazlamadan tikilishiga butunlay mos kelgan holda tikiladi.

Kashtachiligidan san'ati nafaqat mamlakatimizda, balki chet ellarda ham shuhrat qozongan. O'zbek chevar ustalari qo'llari bilan tikilgan kirpitch, so'zana, zardevor, gulko'rpa, choyshab kabilalar Fransiya, Italiya, Yaponiya, Germaniya, Belgiya, Amerika, Hindiston kabi xorijiy, shuningdek Respublikamizning Farg'onasi vodiysida faqat xonardonlarda emas, balki amaliy san'at

muzeylarida ko‘p namunalari to‘planib, doimiy ekspozitsiyaga aylanib qolgan. Hozirgacha buyumlar o‘ziga xos go‘zallik, nafis bezaklarning rang-barangligi bilan kishilarni hayratga solib kelmoqda. Badiiy kashtachilik uzoq tarixga ega, buni arxeologik topilmalar va yozma manbalar isbotlab bermoqda. O‘zbek kashtachiligi iqlimi, tabiiy sharoit, muhit bilan bog‘liq holda barcha kasb-hunarlar bilan birgalikda rivoj topgan. XIV - XV asrlarga mansub miniatyuralar orqali kashtachilikning juda qadimdan rivojlanganligini ko‘rish mumkin. Ispan elchisi Rui Ganzalem de Klavixo Amir Temur saroyida o‘zbek milliy kashta bezaklarini ko‘rganini kundaligida yozib qoldirgan. Kamoliddin Behzod «Zafarnoma»ga ishlagan.

Kashta tikish amaliy san’atning qadimiy sohalaridan biri bo‘lib kelgan. Arxeologik topilmalar kashtachilikni deyarli barcha xalqlarda mavjudligini , iqlim tabiiy sharoit , har bir xalqning madaniyati, san’ati kasb- hunar turlari bilan muhit bilan bog‘langan holda topganini ko‘rsatadi. Kashta tikish usullari , gullari ranglarning mujassamligi avloddan – avlodga o‘tib takomillashib bordi.

Davrlar mobaynida toshlardan , suyaklardan tayyorlangan bigizlar yordamida to‘qish, shuningdek mati to‘qish , bo‘yash va boshqa ishlar amalga oshirilgan. Kashtachilik taraqqiyotini Qadimgi Osiyo , Evropa Amerika madaniy yodgorliklarida , tarixiy man’balardagi kashtalar tasvirida , shuningdek saqlanib qolgan kashtachilik namunalarini kuzatish mumkin. Kashtachilik mahsulotlarining eng qadimiy nusxalari saqlanmagan. Qadimiy manbalarda ko‘rsatilganidek tarixiy kashtalarda jang lavhalari aks ettirilgan XIX asrning ikkinchi yarmida kashta tikish mashinasi ixtiro bo‘lgandan so‘ng , sanoati rivojlangan mamlakatlarda kashtachilik korxonalari vujudga kela boshladi va amaliy kashtachilik biroz bo‘lsada inqirozga uchradi. O‘rta Osiyoda kashtachilik juda keng tarqalgan bo‘lib , oilada har bir inson kashta tikishni bilishi kerak. Shuning uchun so‘zana , dorpech, do‘ppi va boshqa buyumlarni o‘zlarini tayyorlashgan. Kashtachilik san’atida har bir millatning o‘ziga xos eng ko‘p qo‘llaydigan naqshlari bo‘ladi.

O‘zbek kashtachiliga o‘simliksimon, geometrik shakl hamda gul naqshlari ko‘p qo‘llanilgan. Qadimgi an’analarga ko‘ra o‘zbek qizlari turli hil kashtachilk buyumlari ya‘ni dastro‘mol belbog‘ , sumka so‘zana, bosh kiyimlar va kiyim bezaklarini tayyorlashgan. To‘yda kuyovning qarindosh – urug‘lariga sovg‘a qilishgan. Bu tikilgan kashtaning rangiga tanlangan shakli kelning nozik qalb sohibi ekanligini namoyish etgan. O‘tmishda kashta oq va tabiiy shoyi matolariga tikilgan keyinchalik esa satin satin, shoyi va baxmalga tikiladigan bo‘ldi. O‘zbek milliy kashtachilik mahsulotlarini faqat bizning mamlakatimizdagina emas, balki chet mamlakatlarda ham juda mashhurdir. Yurtimizda bo‘lib o‘tadigan ko‘rgazmalarga qatnashgan chet elliklarning taassuroti o‘zgacha bo‘ladi. Chunki unda har bir tikilgan buyumdagи naqshning o‘ziga xos mazmun mohiyati bor. Har bir tanlangan rang , har bir bajarilgan qo‘l mehnati zamirida mashaqqatli mehnat , sabr yotadi. Kashtachilikda choklarni to‘g‘ri tanlay bilish muhim ahamiyat kasb etadi. Bunda oddiy va murakkab choklar mavjud. Kashtachilikda oddiy chok , qaytma chok , suv chok , iroqisimon chok, petlya chok, popop chok, puxtalangan petlya cok, tugunchalar chok, chilvir chok , o‘rama chok, sanama cok, oddiy iroqi chok, terma cok, sanama tekis chok va boshqa choklardan foydalanilgan. Merejka – qadimdan sochiq , choyshablar chetki qirqimlarida , polotno to‘qilishi gazlamalardan tikilgan buyumlarning yoqa, etak qismlarida eng ko‘p uchraudigan bezak turi hisoblanadi.

Merejka tikish usulidan ham keng foydalanib kelinmoqda. Merejka tikish texnologiyasi asosan polotno o‘rilishi gazlamada ishlatiladi. Merejka baxyasimon kashtaning eng oddiy turi hisoblanadi. Bugungi kunda kashtadowzlik san’ati zamon bilan hamnafas holda shakllanib kelmoqda. Do‘ppi , sumka kabi buyumlarni did bilan bezatilmoadaki, shakl va badiiy bezaklarida katta o‘zgarishlar ro‘y berdi. Zamon bilan hamnafas holda umumlashtirildi.

Men ham go‘zallikka bo‘lgan qarashlarimni va orzularimni o‘z ijodimda ifoda etishga harakat qilaman . O‘quvchilarga kashtalarning turfa xil ko‘rinishlarishlari, ular yorqinligi bir-biriga uygunligu betakrorligi alohida ahamiyat kasb etishini his qilgan holda kashta tikish sirlarini o‘rgatib kelaman. Har bir tikilgan kashta o‘z mazmun - mohiyatiga ega. Kashtadow sabr va ijodkor bo‘lishi bilan birga go‘zallikni teran anglab yetmog‘i lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. Gazlamaga ishlov berish. Q. M. Abdullayeva , M.A. Maxsumova , M. X. Raximjonova. Toshkent 2016
2. Zamonaviy liboslarni modellashtirish. Feruza Oraxonova G‘afur Gulom nomidagi nashriyot- manba, ijodiy uyi 2008 y
3. Milliy kashtachilik. Musayeva Malika Toshkent 2014

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 21-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(12-қисм)

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳих: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 31.10.2020

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000